

Az Oktatásügyi Minisztérium Szemléltető Filmkirendeltsége
diafilm sorozatából

141.szám

KEZDETI MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM /1867-1904/

Történelmi sorozat: 12.

Készült:1956.évben.

1. Grafikon /A munkásság létszámának emelkedése 1805-1900/.
1848 előtt a gyarmati Magyarországon az ipari munkásság száma még igen alacsony volt. Ez a minimális ipari munkásság szolgáltatta a pesti forradalom napjaiban, márciusban, májusban és szeptemberben a forradalom tömegbázisának egy részét. A szabadságharc bukása és a 48-as forradalom befejezetlensége következtében a félgyarmati helyzetben lévő Magyarországon a kapitalizmus kialakulása csak lassan, feudális maradványokkal terheltén ment végbe. A kapitalista fejlődésnek az abszolutizmus korlátai között való megindulásával a munkásság létszáma egyre inkább emelkedett.

2. Munka és tőke

A munkásság elnyomása, kizsákmányoltsága igen nagyfokú volt. A munkásság szociális helyzete siralmas képet mutatott. Teljesen ki voltak szolgáltatva a gyárosok kénye-kedvének. A munkaidő reggel 4-5 órától este 8 óráig tartott.

3. Nyomdai gépterem

4. Bányász nők

A tőkés nagy számban alkalmaztak női és gyermekmunkást egészen csekély bérért. Technikai felszerelés nélkül nehéz fizikai munkát végeztek nőkkel és gyermekekkel. 12-17 éves lányok ezrei pusztultak el, betegedtek meg a nehéz munkától, miközben a tőkés milliós haszonra tettek szert.

5. Lepsik-telep nyomortanyája

Ilyen lakás jutott a dolgozóknak a Lepsik-telep nyomortanyáján.

6. Bányásztelep Tatán

Igy éltek a tatai bányászok.

7. Építőmunkások szállása

Összezsufolt tömegszállásokban laktak az építőmunkások, ahol még ki sem pihenhették magukat.

8. Vágóhid utcai szükséglakás

9. Budafoki barlanglakások

Népes családjaikkal fabarakokban, földbevájt üregekben, barlangokban laktak a dolgozók.

10. Kiköltött családok

Aki munkanélkül maradt és nem tudott lakbért fizetni, kiköltötték. A lakásinség, tulzsufoltság, nyomor egyenes következménye volt, hogy a különböző betegségek tömegével szedték áldozataikat. Átlag 1000 dolgozó közül 300 volt tüdőbajos.

11. Gyári szerencsétlenség

A gyárakban a munkásság egészségvédelmével egyáltalán nem törődtek. Napirenden voltak a szerencsétlenségek. Egészségügyi és orvosi segítségről a gyárosok nem gondoskodtak, a munkaképtelenekeket kitették az utcára.

12. Munkanélküli nők.

A munkanélküliség minden munkás előtt állandóan ott lebegett. A gyárak kapuján kívül volt a tábla: "Munkásfelvétel nincs!" Kiköltéstalan jövő várt a proletárok tizezreire. A munkanélküliek tömegesen várakoztak a közvetítő helyiségben.

13. Sztrájk (Munkácsy Mihály festménye.)

A tőkés megakadályozták a munkásságot abban, hogy érdekeit szervezett úton védjék meg. A kormány a szak- és segélyegyletek kiépítése elé akadályokat gördített. A nehézségek azonban nem törték meg a munkásságot, a munkásság szervezkedni kezdett. Egy- másután alakították meg a segélyező egyleteket, amelyek az első lépést jelentették a szervezethez felé és a munkásság összetartozásának tudatát növelték. A magyar munkásság rendkívül rossz szociális viszonyai, nagyfokú kiszákmányoltsága fokozottan kiélezte a kialakuló munkásosztály és a burzsoázia ellentéteit. A munkásság elkecsereedett küzdelmet folytatott életlehetőségeinek biztosításáért. A sztrájk fegyverével küzdöttek kiszákmányolók ellen.

14. Munkanélküliek tüntetése

A nagy tömegben munka nélkül maradt proletáriátus hatalmas tüntetéseket követelt munkát, kenyeret.

15. Marx és Engels

A 60-as években Marx és Engels vezetésével a nemzetközi munkásmozgalom nagy léptékben haladt előre a kapitalizmus elleni harc útján. 1864-ben megalakult a Nemzetközi Munkásszövetség, az I. Internacionálé, mely központi irányítószerepet játszott a munkástömegmozgalomban és számos országban elősegítette a munkásosztály pártjainak megteremtését. Az I. Internacionálé befolyása Magyarországon is éreztette hatását és megkönnyítette a munkásságnak, hogy felszámolja a burzsoázia gyámkodása alatt álló szervezeteket. A polgári liberálisok ugyanis, hogy a munkásság önálló politikai szervezkedését megakadályozzák, hogy gyámkodás alatt

tartsák a munkásosztályt, 1868-ban megalakították a Budapesti Munkásegyletet. Ennek vezetésében résztvettek a gyárosok, kisiparosok, tisztviselők vegyesen. A nyilatkozatban kimondták, hogy a munkásegyletek ne foglalkozzanak politikával.

16. Az Általános Munkásegylet első népgyűlése.

A munkásság elfordult a Budapesti Munkásegylettől és az 1868. februárjában megalakult Általános Munkásegyletet támogatta. Az Általános Munkásegylet azt a feladatot tűzte a munkásság elő, hogy a munkásegyletet függetleníteni kell a burzsoázia befolyásától, önálló proletárpolitikát kell folytatnia. A Munkásegylet első nagy népgyűlésén 10 000 munkás vett részt.

17. Munkások Ujsága /cimlap/.

A Munkásegylet lapot indított Munkások-Ujsága címmel.

18. Táncsics Mihály

A Munkásegylet elnökévé Táncsics Mihályt választották. Táncsics 1867-ben szabadult börtönéből. Odaadó harcos volt a magyar munkásmozgalomnak, de a tudományos szocializmus forradalmi tanításait nem ismerte. Táncsics csakhamar megvált az elnöki tisztségtől, a Munkásegylet lemondatta, mert a munkások oktatására, az Egylet céljaira segítyt kért a kormánytól. A segíty elfogadása kiszolgáltatta volna az Egyletet a kormánynak. Táncsics iránt azonban a munkásság tömegei továbbra is legnagyobb szeretettel voltak. Nem mult el március 15-e a kiegyezés utáni Magyarországon, hogy ne ünnepelték volna a dolgozó nép nagy harcosát, Táncsics Mihályt, aki 1848 örökségét hozta a magyar munkásmozgalomba.

19. Aranytrombita /cimlap/.

Táncsics lapja, az Aranytrombita, a Munkásegylet célkitűzésért harcolt.

20. Farkas Károly

Egymásután alakultak az Általános Munkásegylet fiók-egyletei. Az egyletek megalakítását Farkas Károly kezdeményezte. Farkas resiczai születésű gépész volt, aki 1868-ban tért vissza külföldről, ahol kapcsolatba került az I. Internacionálé szervezetével. Majd az I. Internacionálé magyarországi megbízottja lett.

21. Munkanélküliek tüntetése a képviselőház előtt

1869-től kezdve megélikültek a munkás megmozdulások a napi követelésekért. A pesti gyárak munkásai tömegesen vettek részt a tüntetésekbén.

22. Gyűlés egy sztrájk-tanyán.

Az egyes szakmák dolgozói sztrájkokkal tiltakoztak az alacsony bérek és az embertelen kizsákmányolás ellen. Röpiratban szólították fel a szakma dolgozóit a fokozott harcra.

23. Párizsi Kommün kikiáltása

Míg Magyarországon a munkásság a gyarmati helyzet miatt csak a 70-es években kezd osztályra szerveződni és harcának kezdeti szakaszát vivja, a nyugati fejlett kapitalista országokban a munkásság már győzelmes harcot folytat. 1871. március 18-án Franciaország fővárosában győzött a világtörténelem első proletárforradalma, a Párizsi Kommün. "A Párizsi Kommün" - mondotta Sztálin elvtárs - a proletáriátus első dicsőséges, de mégis sikertelen kísérlete volt arra, hogy a történelmet a kapitalizmus ellen fordítsa".

24. A kommunárok hősi harcai

(A Párizsi Kommün 72 napi fennállás után elbukott. A francia proletáriátus még nem volt eléggé fejlett, nem volt forradalmi pártja, amely a kivívott győzelmet megtarthatta, megszilárdíthatta volna. A proletáriátus példátlan hősiességgel harcolt minden utcáért, házért.

25. A kommunárok kivégzése

A burzsoázia kegyetlen terrorral fojtotta el a proletárdiktaturát, s a hős kommunárokot kivégezte.

26. Hütlenségi per /a tárgyalás/.

A munkások Magyarországon is felismerték a franciaországi események jelentőségét, büszkeséggel tekintettek párizsi testvéreik felé. A Párizsi Kommün győzelmét a Magyarországi Munkáspárt örömmel üdvözölte. A Párizsi Kommün bukásáról és a francia burzsoázia tömeges gyilkosságairól érkezett híreket a magyar munkások dühvel és elkeseredéssel fogadták. A munkásság az Általános Munkásegylet vezetésével 1871. július 11-én tüntető felvonulást rendezett. A felvonulók a kalapjukra fekete gyászfátyolt kötöttek, úgy juttatták kifejezésre együttérzésüket a hős párizsi proletárokkal. A kormány a tüntetés szervezőit, az Általános Munkásegylet 30 tagját elfogatta és bíróság elé állította. Ez volt az ún. "hütlenségi per". A vádlottakat a közvélemény nyomására felmentették. A "hütlenségi per" a magyar munkásosztály erkölcsi, politikai sikerét jelentette, ugyanakkor azonban az Általános Munkásegylet helyzetét a hatóságok rendkívüli módon megnehezítették. Letartóztatások, kitoloncolások állandóan gyengítették a munkásmozgalmat.

27. Frankel Lép.

A magyar munkásmozgalomban Frankel Leo hazatérése jelentett nagy fordulatot. Frankel Óbudán született, ötvösmesterséget tanult, majd vándoruttra meht. Franciaországban telepedett le. Itt rövid idő alatt a munkásmozgalom neves harcosa lett. A Párizsi Kommünben Frankel munkaügyi- és kereskedelmi miniszterként tagja lett a munkáskormánynak. A Kommün alatt végzett munkásságával örök időre emlékezetessé tette nevét a nemzetközi munkásmozgalomban.

28. Frankel az I. Internacionálé vezérkarával

Frankel a Kommün bukás után Londonba ment, ott Marx és Engels barátja és harcostársa volt. Sokat tanult a nemzetközi munkásság nagy vezéreitől. 1875-ben hazautazott, Bécsben elfogták, de a közvélemény nyomására szabadon engedték.

29. Frankel Leo a Választásra Nem Jogosultak Pártja kongresszusán

Frankel megjelenése a magyarországi munkásmozgalomban nagy jelentőségű volt. Legfőbb feladatának tartotta, hogy a munkásosztály harcát vezető szocialista pártot hívjon létre. A kormány arra törekedett, hogy a munkásságot elszigetelje Frankeltől. A munkásmozgalmon belül frakciót szerveztek ellene. Megakadályozták az önálló szociáldemokrata párt alakításában. A kormány nem engedte a szocialista munkáspárt megalakulását, így Frankel hívei "Választásra Nem Jogosultak Pártja" nevet adtak a munkáspártnak. A párt kongresszusán Frankel kemény harcot folytatott harcos munkáspárt megalakításáért.

30. Népszava /cimlap/.

Frankel állhatatos és szívós küzdelmet folytatott a kormány és annak ügynökei ellen. Harcának eredménye volt, hogy 1880-ban egyesítették a magyar munkásmozgalmat és létrehozták a Magyarországi Általános Munkáspártot. A párt hivatalos lapja a Népszava lett. A kormány a munkásmozgalom erősödésével arra törekedett, hogy Frankelt kiszorítsa a mozgalomból. 1881-ben sajtórágalmazási és izgatási vád alapján letartóztatták és bebörtönözték. Távollétében a kispolgári elemek ragadták magukhoz a vezetést. Frankel 1883-ban elhagyta Magyarországot. A kezdeti magyar munkásmozgalom legnagyobb uttörője volt. Ehéleti képzettsége, forradalmi bátorsága, szervezőképessége messze kiemelte Frankelt a korabeli magyar munkásmozgalom vezetői közül. Valóban elmondhatjuk, hogy a Kommunista Párt megteremtéséig nem állt a magyar munkásosztály élén olyan vezető, mint Frankel Leo volt.

31. A II. Internacionálé vezérkara

A magyar munkásmozgalom további fejlődésének nagyobb lendületet az 1889-ben Párizsban megalakult II. Internacionálé adott. Az Internacionálé végső célja a kapitalizmus megdöntése volt, közvetlen feladata: a munkásság szociális helyzetének megjavításáért harcot indítani.

32. Május 1.

A II. Internacionálé felhívására a magyar munkásság 1890. május 1-én nagy felvonulást rendezett, több mint 60 000 munkás tüntetett a munkásosztály nemzetközi összefogása mellett.

33. Engels Frigyes levele a Magyarországi Szociáldemokrata Párt alakulása alkalmával

A II. Internacionálé alakuló kongresszusa adta meg a lendületet a magyar munkásmozgalom újjászervezésének, a Szociáldemokrata Párt megalakulásának. 1890. decemberében került sor a Magyar-

országi Szociáldemokrata Párt alakuló kongresszusára. Engels a Szociáldemokrata Párt megalakulását az Arbeiter Wochenkronik hasábjain üdvözlötte. A Szociáldemokrata Párt kezdettől fogva nem volt más, mint a szakszervezetek összessége. A párt programja visszatükrözte ideológiai gyengeségét, erős lassalleanus befolyását, a párt vezetői a II. Internacionálé opportunistá munkásarisztokráciájából kerültek ki. Mégis a pártnak megalakulása jelentős lépés volt a magyar munkásmozgalomban.

34. A békéscsabai véres nap.

A Szociáldemokrata Párt legsúlyosabb hibája már a 90-es évek elején megmutatkozott, amikor nyilvánvalóvá lett, hogy a párt vezetői a munkásosztály küzdelmét nem akarják egybekapcsolni az agrárproletáriátus, a szegényparasztok mozgalmaival. A 90-es években egymást követik a parasztok megmozdulásai. 1891. május 2-án Békéscsabán volt nagy összeecsapás a földmunkások és a csendőrség között. Az összeütközések állandóan fokozódtak.

35. Véres összeütközés Hódmezővásárhelyen.

1893-ban Hódmezővásárhelyen erősödtek meg a földmunkások és szegényparasztok mozgalmai. A mozgalom élén Szántó Kovács János állt. Szántó Kovács János letartóztatása után, 1894. elején véres összeecsapásra került sor. Több halott és számos sebesült maradt a helyszínen. Az összeütközések után több hónapra keresztül ostromállapot volt az Alföld déli részén. Több száz embert letartóztattak.

36. Szántó Kovács János a bíróság előtt.

1896-ban Szántó Kovács Jánost 64 társával együtt bíróság elé állították. Szántó keményen és tántoríthatatlanul kitartott meggyőződése mellett és védte a dolgozó parasztság érdekeit. Szociálistának vallotta magát, példája további harcra lelkesítette a falu szegényeit. A Szociáldemokrata Párt nem ismerte fel a munkás- és parasztság szövetségének jelentőségét. A parasztmozgalmat nem támogatta s ezért a reakció tulereje azokat elfojtotta.

37. Grafikon. /Az ipar fejlődése a század végén./

Magyarország ipari fejlődése az imperializmus korában meggyorsult. A gyárak száma nőtt. Kialakult a nagyüzemi proletáriátus, amely a legforradalmibb tulajdonságokkal rendelkezik.

38. Sztrájkoló munkások a fegyvergyár előtt.

A fokozódó kizsákmányolással szemben a munkásság sztrájkmozgalmai fellendültek. 1892-ben az új parlamentet építő kőfaragók, majd a fegyvergyári munkások léptek sztrájkba. 1893-ban a pécsvidéki bányászok szüntették meg a munkát.

39. Véres sztrájk.

A csendőrség és a felvonultatott katonaság segítségével a reakció a sztrájkokat elnyomta. A dolgozók hatalmas tüntetésekkel tiltakoztak a Bánffy-kormány terroruralma ellen.

40. Lovasroham a nép ellen.

A rendőrség lovasrohammal támadta meg a sztrájkoló munkásokat. 1897-ben a Szociáldemokrata Párt tagjait rendőri felügyelet alá helyezték. Letartóztatások, házkutatások napirenden voltak. Az üldöztetések nem tudták megtörni a magyar munkásmozgalmat. A munkásság harca megélénkült. Különösen a szakszervezetek erősödtek meg. 1901 és 1903 között négyszeresére nőtt a szakszervezeti tagok száma. A szakszervezet erősödése együtt járt a munkásság bérmozgalmainak, sztrájkjainak növekedésével. Alig volt üzem, amelynek munkásai ne vettek volna részt a küzdelemben.

41. Vasutas-sztrájk.

1904-ben a sztrájkmozgalmak fokozódó hevességgel tovább tartottak. Kimondták az általános vasutas-sztrájkot. A vasutak az egész országban leálltak, a közlekedés megbénult. A kormány katonaságot vezényelt a pályatestre. Katonák őrizték a mozdonyokat. A szociáldemokraták a vasutasok sztrájkját meglehetősen közönyösen szemlélték, sőt a kormánnyal való mielőbbi megegyezést ajánlották. A vasutasok küzdelmeit a Tisza-kormány azzal törte meg, hogy a sztrájkolókat katonai szolgálatra rendelte be és így kényszerítette a munka felvételére. A sztrájk vezetőit letartóztatták és bíróság elé állították.

42. Munkások a Petőfi-szobornál.

A kapitalizmus kialakulása Magyarországon is megteremtette saját sirásóját, az ipari proletáriátust. A munkásosztály megmutatta erejét és forradalmiságát, de még nem volt Magyarországon olyan élcsapata, amely egységes irányítást adott volna a harchoz, s azt vezette volna. A kapitalizmus kizsákmányolt osztályaiból, az agyondolgozott, rosszul táplált, hajléktalan és nincstelen tömegekből szerveződött osztállyá az a magyar munkásság, amely a nemzeti hagyományok leghivebb ápolója és harcosa, amelynek történelmi hivatása a szocialista társadalmi rendszer megteremtése.

- . - . - . -

Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat
Budapest
Felelős vezető: Heitter Imre